

Dierenarts Nienke Bijvoets en Mona de Keizer hebben beiden een eigen praktijk als gedragstherapeut voor katten. Ze zijn aangesloten bij Tinley Gedragstherapie voor Dieren en schrijven artikelen over kattengedrag op basis van wetenschappelijke inzichten en ervaringen uit de praktijk.

Katten met pijn kunnen hun oogjes een beetje dichtknijpen.

Wat je niet ziet, is er niet...

Herkennen van pijn bij katten

Het is heel moeilijk om vast te stellen of een kat pijn ervaart. Ten onrechte wordt vaak gezegd dat de kat geen pijn kan hebben, omdat hij niet miauwt. Van nature zullen katten echter niet duidelijk laten zien dat ze pijn lijden. Het komt regelmatig voor dat een eigenaar denkt dat zijn kat angst vertoont, terwijl later blijkt dat de kat dit gedrag liet zien omdat hij pijn had. In dit artikel gaan we in op pijn bij katten en welke signalen aan kunnen geven dat er iets mis is met je kat.

Wat is pijn?

Pijn is een ervaring die uit meerdere elementen bestaat: een sensorische component (hoeveel pijn doet iets), een emotionele component (hoe voel je je erdoor) en een functionele component (de invloed ervan op dagelijkse activiteiten). Acute pijn heeft als functie het lichaam te beschermen tegen (verdere) verwonding om herstel te stimuleren. Het is dus een normale en tijdelijke lichamelijke (ontstekings)reactie op weefselschade. Bij chronisch aanhoudende pijn vinden veranderingen plaats in ruggenmerg en hersenen die sensibilisatie (toename van gevoeligheid) tot gevolg hebben. Dit wil zeggen dat de pijn intenser wordt. De pijn houdt langer aan en het pijngebied kan zich verder uitbreiden. Er kan ook sprake zijn van een pijnveraring bij een normaal gesproken niet-pijnlijke prikkel. Fantoompijn is een voorbeeld van chronische pijn door een zenuwbeschadiging. Sensibilisatie kan zelfs al na een paar uur optreden en chronische pijn is vaak moeilijker te behandelen. Het is daarom belangrijk om pijnklachten al in een vroeg stadium te behandelen.

Hoe meet je pijn bij katten?

De mate waarin een kat pijn beleeft is afhankelijk van het individu. Daarom is het moeilijk om een gestandaardiseerd scoresysteem voor pijn te ontwikkelen. Het bepalen van de mate van pijn bij mensen kan al lastig zijn, maar dit is bij dieren nog veel ingewikkelder. Fysiologische waarden, zoals bloeddruk, hartslag- en ademprequentie zijn niet voldoende specifiek voor het vaststellen van pijn. Momenteel wordt het nauwkeurig observeren van (veranderingen in) gezichtsuitdrukking, lichaamshouding en gedragingen gezien als de beste methode om te bepalen of en hoeveel pijn een kat heeft. Er zijn hiervoor diverse scoresystemen ontwikkeld, maar de meeste hiervan zijn nog niet uitgebreid geverifieerd en vaak ook niet geschikt voor het beoordelen van chronische pijn.

Pijnsignalen

- toegeknepen ogen, derde ooglid voor het oog trekken
- in elkaar gedoken zitten /gehurkt zitten
- mottige vacht met uiteenstaande haren
- spinnen, knarsetanden
- meer slapen of juist heel onrustig
- niet of minder spelen
- minder of voorzichtiger uitrekken/ krabben aan krabpaal
- schrikachtiger gedrag en/of zich verstoppen of terugtrekken
- op andere plekken zitten dan normaal
- minder op hoge plekken springen, een stramme gang
- zich minder wassen of (lokaal) juist meer wassen en/ of krabben
- agressie naar mensen en andere dieren
- plotseling niet graag geaaid, geborsteld of opgepakt worden
- onzindelijkheid
- minder eetlust, gewichtsverlies
- vocalisatie

De eigenaar merkte dat haar kat opeens vaak onder een deken ging liggen. Bij nader onderzoek bleek dat deze kat alvleesklierontsteking had.

Stress en angst versus pijn

Een stressreactie is een normale, natuurlijke reactie van het lichaam die ervoor zorgt dat een kat goed kan reageren in bepaalde situaties. Stress ontstaat wanneer een prikkel of een gebeurtenis in de omgeving van de kat niet voorspelbaar en/ of niet beïnvloedbaar is. Wanneer een prikkel kort aanwezig is, neemt de stressreactie weer af. Als een relevante prikkel echter aanwezig blijft en de omgeving gedurende langere tijd onvoorspelbaar en oncontroleerbaar blijft, ontstaat chronische stress. Het kan moeilijk zijn om een onderscheid tussen stress en pijn te maken. Een kat die pijn voelt zal daar namelijk ook stress van ervaren, en chronische stress kan weer voor gezondheidsproblemen zorgen. Bij zowel (chronische) stress als pijn kan een kat een verhoogde schrikreactie, angst of agressie vertonen.

Ook het onderscheid tussen angst en pijn kan moeilijk zijn. In onze praktijk zijn we meerdere keren tegengekomen dat de eigenaar contact opnam met een gedragstherapeut omdat de kat opeens bang was geworden. In de meeste gevallen was die angst ook nog te verklaren, bijvoorbeeld omdat de kat uit het raam naar beneden was gevallen of omdat de eigenaar net nieuwe meubels in huis had. Het leek erop dat de kat zich vanwege die angst verstopte onder het bed of achter de wasmachine en niet meer tevoorschijn kwam. Als gedragstherapeut (en eigenaar) moet je je realiseren dat het altijd mogelijk is dat er (ook) een medische oorzaak kan zijn die dit gedrag (mede) kan verklaren. Lichamelijk onderzoek van de kat door de dierenarts is in dit soort gevallen altijd verstandig. In deze twee praktijkvoorbeelden bleek na onderzoek door de dierenarts dat de kat die uit het raam was gevallen meerdere ribben had gebroken en heel veel pijn leed. De andere kat bleek helaas een niet-operabele tumor te hebben in de buik. Hoewel de gedragingen van deze katten

Deze ernstig verwaarloosde kat is in slechte conditie. Hij heeft in ieder geval pijn aan zijn gebit, let op het open bekje en kwijlen.

door de eigenaar werden beschreven als angst, bleken de katten bij nader onderzoek veel pijn te ervaren. Gelukkig heeft de dierenarts in deze gevallen snel kunnen handelen.

Gedragsveranderingen en uitingen van pijn

Katten zijn van oorsprong kleine solitaire jagers. Dit betekent dat ze geen groepsgenoten hebben die hen helpen voer te vinden of hen beschermen op het moment dat ze gewond raken. Het tonen van zwakte heeft dus geen sociale functie en is zelfs riskant met oog op grotere roofdieren die de gewonde kat mogelijk als makkelijke prooi zien. In de praktijk is het daarom heel moeilijk om vast te stellen dat een kat pijn heeft. Er is geen standaardgedrag dat een kat laat zien als hij pijn ervaart. Een belangrijke aanwijzing dat een kat zich niet prettig voelt is een (plotselinge) verandering in gedrag. Om gedragsverandering van je kat te kunnen signaleren is het belangrijk om te weten hoe de kat zich normaal gesproken gedraagt.

Wanneer een kat (plotselinge) hevige pijn heeft dan is dat meestal wel goed te herkennen. De kat is lethargisch: dus heel stil en afwezig, de kat reageert niet op prikkels. Of de kat is juist heel beweeglijk en vocaliseert (miauwt, krijst) waardoor het wel duidelijk is dat er iets erg mis is. Maar katten die matige pijn ervaren of chronisch last hebben van een bepaald ongemak, zullen door subtiele gedragingen laten zien dat zij zich niet prettig voelen. We zien heel vaak dat een kat die pijn of ongemak ervaart, opeens ander gedrag gaat vertonen. Een goed voorbeeld is een kat die blaasgruis heeft en daardoor pijn heeft tijdens het plassen in de kattenbak. De kat gaat de kattenbak vermijden en in huis plassen. Dit is voor de meeste katteneigenaren een signaal om contact op te nemen met de dierenarts om de (urine van de) kat te laten onderzoeken. Echter niet elke gedragsverandering is zo duidelijk. Wat te denken van een

oudere kat die over een periode van een paar maanden steeds langer ligt op een heerlijk slaapplekje. In dit voorbeeld is geen sprake van een plotselinge verandering van gedrag. Als het al opvalt dat deze kat minder beweeglijk is en niet meer zo vaak in huis rondloopt, dan ligt een verklaring voor dit minder actieve gedrag voor de hand. De kat is immers al wat ouder en heeft 'dus' behoefte aan meer slaap. Dat kan inderdaad het geval zijn, maar het is ook heel aannemelijk dat deze kat pijn heeft bij het bewegen en zich daarom meer terugtrekt. Het merendeel van de oudere katten krijgt last van gewrichtsproblemen. Bij 65 tot 90 procent van de katten van tien jaar of ouder zijn röntgenologische veranderingen zichtbaar in de gewrichten. Wees dus ook alert op verandering in gedrag van je kat over een langere periode. Denk hierbij aan veranderingen in activiteit en gedrag, zoals (hoog) springen en spelen en houd het kattenbakgebruik in de gaten. De kat kan een andere houding aannemen en zich strammer gaan bewegen. Ook verandering van eetlust en wijzigingen in eet- en drinkpatroon kunnen voorkomen. De vachtverzorging kan te wensen overlaten of een kat kan bepaalde lichaamsdelen, zoals de buik, juist meer gaan likken. Het komt ook voor dat de kat minder sociaal wordt, sneller geïrriteerd raakt en agressie vertoont. Elke pijnervaring kan defensief agressief gedrag en vermijdingsgedrag bij de kat opwekken. Welke pijnuitingen een kat precies vertoont is deels afhankelijk van het betrokken orgaansysteem.

Pijnlijke aandoeningen bij katten en gerelateerd gedrag

Veelvoorkomende aandoeningen bij katten die gepaard gaan met chronische pijn zijn gewrichtsproblemen, gebitsproblemen, blaasproblemen, chronische maagdarmproblemen en verstopping, leverproblemen, alvleesklierontste-

De houding van deze kat (gehurkte zit) duidt op fysiek ongemak.

Valkuilen

Mijn kat heeft geen pijn, want...

- hij is oud: ouderdom op zich is geen ziekte, maar gaat gepaard met het ontstaan van aandoeningen en kwaaltjes die vaak behandeld kunnen worden. Een (half)jaarlijkse gezondheidscheck bij oudere katten en ondersteuning thuis kan helpen de kwaliteit van leven zo hoog mogelijk te houden.
- hij miauwt of schreeuwt niet: de meeste katten zullen niet snel vocaliseren als ze (chronische) pijn voelen. Bij een plotselinge hevige pijn zal een kat wel schreeuwen of miauwen.
- hij reageert niet op lichamelijk onderzoek: een kat die door de dierenarts wordt onderzocht zal niet snel pijn laten zien. Door de stress en mogelijk de angst voor (het bezoek aan) de dierenarts vertonen katten vaak een acute stressreactie, waarbij onder andere adrenaline vrijkomt in het bloed. Hierdoor zullen de meeste katten geen reactie laten zien op aanraking of juist hevig reageren op alles wat de dierenarts doet.
- hij is bang: het gedrag dat een kat laat zien bij angst en hevige pijn kan sterk op elkaar lijken. De omstandigheden waaronder de angst is ontstaan zijn dus heel belangrijk om mee te nemen bij deze observatie. Ook gedragingen als gevolg van pijn en chronische stress kunnen erg op elkaar lijken.
- hij springt soms nog wel op het aanrecht: pijn en pijngedrag kan wisselend optreden. Daarnaast kan een kat bij een heel sterke beloning de pijn zoveel mogelijk negeren om de beloning te verkrijgen. Let dus goed op de context van het wel of niet uitvoeren van bepaalde gedragingen.
- mijn kat spint vaak dus hij voelt zich lekker: katten kunnen spinnen als ze zich ontspannen voelen, maar ook als ze pijn of ongemak ervaren. Het komt regelmatig voor dat een kat hard spinnend op de onderzoekstafel bij de dierenarts zit. Je kunt vaak uit de context opmaken dat de kat in die situatie niet ontspannen is.

king en tumoren. Katten met gewrichtsproblemen kunnen bijvoorbeeld aarzelen bij het springen, mis springen, minder hoog springen, opstapjes gebruiken of zich met de voorpootjes optrekken en hard landen bij het neerkomen. Bij pijn tijdens het urineren of zich ontlasten, kunnen katten naast onzindelijkheid ook subtielere signalen vertonen. Je ziet bijvoorbeeld dat de kat niet meer de urine of ontlasting begraaft in de kattenbak, de bak aarzelend benadert en weer wegloopt. Ook zien we vaak dat de kat klagend miauwt tijdens het plassen of poepen, hoger gaat staan bij of tijdens het plassen, het puntje van de staart beweegt tijdens zittend plassen, perst tijdens plassen of poepen, wegrent na kattenbakgebruik en zich vaker onder de staart of buik wast. We hebben ook gezien dat katten die last hadden van blaasgruis plotseling agressief werden naar de eigenaar. Buikpijn is bij katten niet altijd goed merkbaar. Wat we in zo'n casus hebben meegemaakt is dat een kat soms met een gebogen rug loopt, zich veelvuldig uitrekt startend met voorpoten en achterwerk omhoog ('stretchen') en blaast naar de eigenaar en/of de buikspieren aanspant bij aanraking van de buik. Bij een pijnlijk gebit zien we vaak dat een kat onder andere minder gaat eten of een voorkeur voor natvoer krijgt. Verder komt het voor dat de kat voer morst, blaast en wegrent van voer, schudt met de kop, niest en herhalende kaakbewegingen maakt tijdens het eten, drinken of zich wassen. Wat we ook tegengekomen zijn is dat een kat opeens op ongewone plekken gaat liggen, zoals in de badkuip of op de tegels. Helaas bleek in deze casussen bij nader onderzoek door de dierenarts dat de katten ernstig ziek waren.

Conclusie

Voor het herkennen van pijn is het belangrijk te weten wat de normale gedragingen van de individuele kat zijn. Er is geen standaardgedrag dat een kat laat zien als hij pijn ervaart. Observeer het gedrag van je kat dus goed en wees alert op veranderingen. Als de kat (plotseling) ander gedrag vertoont of je herkent een of meerdere pijnsignalen, dan is het verstandig om contact met de dierenarts op te nemen. Soms is het ook voor de dierenarts niet direct mogelijk om vast te stellen of de kat pijn ervaart. Een ervaren gedragstherapeut kan jou en je dierenarts hierbij helpen. Samen met jou als eigenaar brengt de gedragstherapeut de afwijkingen in het

normale gedrag van je kat in kaart. Hierbij worden ook de eventuele factoren beoordeeld die stress en/of angst kunnen veroorzaken. Op deze manier kunnen we in samenwerking met de dierenarts komen tot een optimaal behandelplan voor jouw kat.

Meer informatie?

Neem contact op met Tinley Gedragstherapie voor Dieren op www.tinleygedragstherapie.nl of telefonisch via 0900-2020653.

Advertentie

Dé specialist in
diergedrag

Is uw kat **onzindelijk, agressief of angstig**? Gedragsproblemen zijn vervelend maar gelukkig vaak oplosbaar.

0900 20 20 653
www.tinleygedragstherapie.nl

Tinley
gedragstherapie
voor dieren